

4516.761
616

Міністерство освіти і науки України
Національний університет фізичного виховання і спорту України

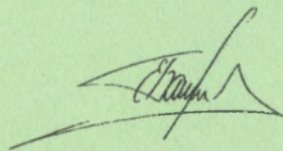
БАЖЕНКОВ ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 796.035–057.34:316.772.4

**ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ В
СИСТЕМІ ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання та спорту

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор
Дутчак Мирослав Васильович, Національний університет фізичного виховання і спорту України, перший проректор з науково-педагогічної роботи

Офіційні опоненти:

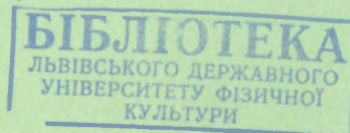
доктор педагогічних наук, професор **Приступа Євген Никодимович**, Львівський державний університет фізичної культури, ректор;

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент **Путятіна Галина Миколаївна**, Харківська державна академія фізичної культури, доцент кафедри менеджменту фізичної культури

Захист відбудеться 12 квітня 2016 р. о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.02 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розіслано 11 березня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Андрєєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Рухова активність оздоровчо-рекреаційної спрямованості є ключовим чинником здорового способу життя, що забезпечує формування здоров'я як найвищої соціальної цінності для особи, суспільства і держави. Всесвітня організація охорони здоров'я протягом 2004–2015 рр. переконливо доводить, що достатній рівень рухової активності має високе значення для профілактики ряду хронічних захворювань (серцево-судинних, окремих онкологічних, остеопорозу, діабету та інших), а також є важливим чинником економічного зростання суспільства.

У цих умовах актуалізується питання створення необхідних умов для залучення людей до повсякденної та спеціально організованої рухової активності належної тривалості, інтенсивності та регулярності. В Україні через ряд об'єктивних та суб'єктивних причин нереалізованими ще залишаються значні резерви для підвищення мотивації населення до рухової активності, формування відповідних інтересів, використання організаційно-управлінських можливостей різних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, визначення стратегічних напрямів та обґрунтування інноваційних технологій для створення середовища, яке спонукатиме до використання оздоровчо-рекреаційної рухової активності (В. О. Кашуба, 2010; Т. Ю. Круцевич, 2010; Є. Н. Приступа, 2010; Н. В. Москаленко, 2013; О. В. Андрєєва, 2014).

У сучасному вітчизняному фізкультурно-спортивному русі відмічається поступове зростання ролі громадського сектора. На законодавчому рівні визначено повноваження щодо залучення різних груп населення до регулярних оздоровчих занять громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, зокрема фізкультурно-спортивних товариств за місцем роботи громадян (Ю. П. Мічуда, 2008; М. В. Дутчак, 2013; Г. М. Путятіна, 2013). Зазначене обумовлює потребу здійснення наукових досліджень особливостей функціонування та перспектив подальшої діяльності зазначених суб'єктів сфери фізичної культури і спорту.

Системний аналіз зарубіжних інформаційних джерел та міжнародного досвіду залучення осіб до оздоровчо-рекреаційної рухової активності за місцем роботи свідчить про певне опрацювання питань змісту та форм їх участі у відповідних заходах (J. Savola, 2006; D. H. Chenoweth, 2007; S. Shekut, 2010; J. M. Jancey, 2015). Відмічаючи наукове та практичне значення таких напрацювань, доцільно зауважити, що дуже важливим залишається наукове обґрунтування удосконалення стратегії діяльності громадських організацій в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності з урахуванням специфіки професійної діяльності осіб.

В умовах сьогодення характер праці, висока відповідальність і значущість результатів діяльності посилюють вимоги до державних службовців та актуалізують проблему вивчення й удосконалення системи їхньої оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Враховуючи, що відповідно до існуючої практики Фізкультурно-спортивне товариство «Спартак» покликане здійснювати вказану діяльність, таке дослідження доцільно проводити на матеріалі цієї громадської організації.

Актуальність зазначеної проблеми, її істотне наукове і практичне значення обумовили вибір теми дисертаційного дослідження та визначили його мету й завдання.

2869

Зв'язок з науковими планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту на 2011–2015 рр. за темою 3.9. «Удосконалення наукових засад спорту для всіх, фітнесу та рекреації» (номер державної реєстрації 0111U001735). Автором проведено аналіз функціонування та визначено перспективи розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців.

Мета дослідження – науково обґрунтувати прогностичну модель розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців.

Завдання дослідження:

1. Вивчити й узагальнити наукові знання та практичний досвід функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців.

2. Визначити особливості залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

3. Охарактеризувати діяльність Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак», спрямовану на залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

4. Обґрунтувати прогностичну модель розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»).

Об'єкт дослідження – громадський сектор у системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності особи.

Предмет дослідження – функціонування та розвиток громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців.

Методи дослідження. У процесі виконання дисертаційної роботи було використано такі методи дослідження: аналіз наукової літератури та документальних джерел, передового зарубіжного та вітчизняного досвіду; системний аналіз; порівняння та зіставлення; соціологічне опитування; моделювання; експертна оцінка, зокрема метод комісії, анкетування, «мозковий штурм», дельфійський метод; методи математичної статистики.

Наукова новизна отриманих результатів:

- вперше обґрунтовано прогностичну модель розвитку до 2030 р. громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців, що базується на вихідній моделі, аналізі зовнішнього середовища, визначеному тренді розвитку, сформованих «деревах цілей» і «проблемно-цільовому ромбі», експертній оцінці завдань для вирішення встановлених проблем і досягнення визначених цілей та передбачає модернізацію роботи Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» за такими пріоритетами: удосконалення організаційно-управлінської діяльності; впровадження інноваційних технологій освітньо-мотиваційного впливу; розширення доступних форм та видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності;

- вперше за підсумками соціологічного дослідження визначено значення та особливості залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності (кількість занять протягом тижня, їх тривалість та інтенсивність для встановлення рівня залучення; популярні види та форми занять; вікові та гендерні відмінності; труднощі залучення);

- вперше наведено характеристику діяльності Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак», спрямовану на залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності, зокрема відзначено високі потенційні можливості товариства у зазначеному напрямі роботи на основі довгострокової стратегії розвитку громадського сектору відповідної системи;

- набули подальшого розвитку теоретичні положення, що стосуються технології соціального прогнозування у сфері фізичної культури і спорту як алгоритму таких операцій: 1) передпрогнозна орієнтація; 2) побудова вихідної (базової) моделі; 3) аналіз зовнішнього середовища; 4) визначення тренду та проблем розвитку; 5) обґрунтування прогнозованої моделі; 6) верифікація прогнозу; 7) підготовка рекомендацій;

- доповнено й розширено наукові знання про систему оздоровчо-рекреаційної рухової активності особи з урахуванням особливостей професійної діяльності державних службовців та ролі громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямованості (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»).

Практичне значення проведених досліджень полягає у розробці рекомендацій центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту, центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, Фізкультурно-спортивному товариству «Спартак» для прийняття ефективних управлінських рішень для створення необхідних умов із заохочення та участі державних службовців у заняттях оздоровчо-рекреаційною руховою активністю як ключового чинника здорового способу життя. Отримані результати можуть бути використанні для підготовки здобувачів освітніх ступенів бакалавра та магістра спеціальності з фізичної культури і спорту, а також для підвищення кваліфікації фахівців фізкультурно-спортивних товариств.

Результати наукових досліджень впроваджено у практику діяльності Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Державної служби молоді та спорту України, Національного агентства України з питань державної служби, Івано-Франківської та Київської обласних рад Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак», Надвірнянської районної державної адміністрації Івано-Франківської області, виконавчих органів Ірпінської міської ради Київської області, а також у навчальний процес кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації Національного університету фізичного виховання і спорту України, що підтверджено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача у спільно опублікованих наукових працях полягав у виявленні проблеми, організації та проведенні досліджень, аналізі та інтерпретації отриманих даних, формулюванні висновків.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційної роботи було оприлюднено на Міжнародних конгресах «Олімпійський спорт і спорт

для всіх» (Київ, 2010; Кишинів, Молдова, 2011; Алмати, Казахстан, 2014), щорічних Міжнародних наукових конференціях молодих учених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2012–2015), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції» (Тернопіль, 2012), Міжнародній науково-практичній конференції «Здоров'я і рухова активність: соціально-економічні та медичні аспекти» (Київ, 2013), щорічних науково-практичних конференціях кафедри здоров'я, фітнесу і рекреації Національного університету фізичного виховання і спорту України (2010–2015).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладено у восьми наукових працях, з яких п'ять – у наукових фахових виданнях України, в тому числі одна – в електронному виданні (з них чотири включено до міжнародних наукометричних баз), одна стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні та дві публікації апробаційного характеру в матеріалах наукових конгресів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаної літератури, додатків та актів впровадження. Дисертаційну роботу написано українською мовою, загальний текст викладено на 224 сторінках, з яких 169 – основного тексту. Робота містить 21 таблицю та ілюстрована 15 рисунками. У роботі використано 178 джерел наукової і спеціальної літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної теми, визначено зв'язок роботи з науковими планами, темами, сформульовано мету і завдання, об'єкт та предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи, вказано на особистий внесок здобувача у спільно опублікованих працях, подано інформацію про апробацію основних положень роботи та зазначено кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі «Функціонування та розвиток громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців як наукова проблема» подано теоретичний аналіз основних дефініцій дослідження, а також узагальнено дані літературних джерел, що стосуються ролі громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності, здійснено систематизацію сучасних знань з відповідного міжнародного та вітчизняного досвіду. Розглянуто актуальні аспекти проблеми залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності на матеріалі характеристики особливостей професійної діяльності державних службовців та узагальнення відповідної передової практики й результатів наукових досліджень із зазначеної проблеми.

На сучасному етапі розвитку системи наукових знань (В. К. Бальсевич, 2006; Б. Г. Мешеряков, В. П. Зинченко, 2007; Т. Ю. Круцевич, 2008; Н. W. Kohl, T. D. Mugaу, 2012; А. С. Ровний, 2015) доцільним видається таке визначення досліджуваної дефініції: «рухова активність – це свідоме переміщення тіла та/або його частин у просторі та у часі, що здійснюється завдяки роботі скелетних м'язів, що потребує додаткових витрат енергії, та спрямоване на досягнення визначеної мети».

Оздоровчо-рекреаційна рухова активність – це спеціально організована рухова активність належного обсягу та оптимальної інтенсивності, форми та види якої добровільно обираються та реалізуються людиною під час дозвілля з метою відновлення працездатності, сприяння її всебічному розвитку, зменшення ризику хронічних захворювань та ведення здорового способу життя. Таке визначення охоплює ключові ознаки зазначеного соціального явища, на які вказують А. Г. Фурманов (2003), N. Cavill, S. Kahlmeier, F. Racioppi (2006), I. H. Нікулін (2007), О. В. Андреева (2014), В. І. Столяров (2015) та інші.

У результаті проведеного теоретичного аналізу сутності соціальних систем та характеристики оздоровчо-рекреаційної рухової активності видається обґрунтованим визначення дефініції «система оздоровчо-рекреаційної рухової активності» як сукупності взаємопов'язаних та взаємодіючих між собою суб'єктів для залучення людей до відповідної рухової активності. Цій системі властива визначена ієрархія цілей для формування, підтримання та задоволення інтересу людини до рухової активності. Вона забезпечує реалізацію оздоровчих, соціальних, економічних функцій та має власну структуру. Конкретна людина є одночасно об'єктом та суб'єктом системи оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Інші суб'єкти цієї системи доцільно розділити на три групи: ті, які організовують та здійснюють заходи із залучення людини до рухової активності; ті, які сприяють залученню людини до рухової активності; ті, які забезпечують управління взаємодією перелічених вище суб'єктів системи. За формою власності та організаційно-правовим статусом суб'єкти першої (основної) групи можна розділити на три сектори: державно-муніципальний; громадський та приватний (М. В. Дутчак, 2009–2015).

Громадський сектор системи оздоровчо-рекреаційної рухової активності об'єднує суб'єкти, які організовують та здійснюють заходи із залучення людини до рухової активності. Ці суб'єкти утворені і функціонують як громадські об'єднання. Особливе місце серед них посідають фізкультурно-спортивні товариства, які мають достатні нереалізовані організаційні можливості для підвищення рівня залучення осіб до оздоровчо-рекреаційної рухової активності за місцем їхньої роботи (В. Є. Баженов, 2004; А. П. Усенко, 2010; В. П. Корж, 2014; М. І. Ципло, 2014). Дослідження цієї проблеми доцільним видається на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак», яке бере участь у здійсненні відповідної роботи серед державних службовців.

Аналіз актуальних аспектів проблеми залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності засвідчив, що особливості професійної діяльності цієї категорії працівників (стресовість, професійне «вигорання», «синдром хронічної втоми», тривале перебування у сидячому положенні тощо) актуалізують питання впровадження спеціально організованої рухової активності за місцем їхньої роботи (А. Балашов, 2005; Д. В. Ковальова, 2010; Т. В. Слободяник, 2010; E. Ranjbar, 2015).

Узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду і результатів наукових досліджень (J. Savola, 2006; S. Shekut, 2010; I. Деревій, 2012; S. Helsen,

2013; С. Tzarimas, 2014) показало, що на практиці уже реалізуються окремі програми та деякі заходи із залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності, проте невирішеною залишається проблема комплексного вивчення сучасного стану функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності та визначення перспектив його розвитку (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»).

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» охарактеризовано доцільність застосування визначених методів наукового пізнання для досягнення мети та вирішення завдань роботи.

Об'єктом системного аналізу в нашому дослідженні було обрано громадський сектор в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців. Метод системного аналізу дозволив нам комплексно розглянути вказаний сектор та виявити склад його системи, часові та просторові аспекти її організації, особливості функціонування, положення в зовнішньому середовищі, шляхи формування та перспективи розвитку громадського сектору як складової системи вищого порядку – оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

Системний аналіз було використано під час вивчення сучасного стану функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»), а також у ході соціального прогнозування перспектив його розвитку на довгостроковий період.

Порівняння та зіставлення як метод наукового аналізу застосовано для обґрунтування технології соціального прогнозування у сфері фізичної культури і спорту та під час дослідження прогнозованої моделі розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»). При обговоренні отриманих даних також використовували метод порівняння та зіставлення з результатами досліджень, що здійснювались іншими науковцями.

Соціологічне опитування передбачало анкетування державних службовців відповідно до розробленого переліку формалізованих запитань та варіантів відповідей на них. З метою вивчення значення оздоровчо-рекреаційної рухової активності, існуючих можливостей для її реалізації в державних установах, ролі громадських організацій у цьому процесі було проведено соціологічне опитування посадових осіб із використанням розробленої нами анкети. Під час анкетування фахівців Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» використано такі блоки запитань: про наявні умови та перешкоди для залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності за місцем їхньої роботи; про організацію співпраці Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» та державних установ; про співпрацю цього товариства та профспілки працівників державних установ.

Метод моделювання використано для побудови вихідної (базової) моделі функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців, а також для обґрунтування прогнозованої моделі розвитку цього сектору на довгострокову перспективу.

У ході експертної оцінки було використано такі методи отримання інформації: анкетування (експерти давали відповіді на запитання у формі листів-анкет), комісії (проведення відкритих групових дискусій експертів), колективної генерації ідей («мозковий штурм»), дельфійський метод (індивідуальне опитування експертів у кілька турів без особистих контактів та обговорень; після кожного туру експертам надавалась узагальнена інформація).

Методи математичної статистики використовувались для обробки отриманих результатів дослідження.

Дисертаційна робота здійснювалась у чотири етапи.

Перший етап (жовтень 2009 – жовтень 2011) мав на меті інформаційний пошук, аналіз літературних та документальних джерел, узагальнення передової вітчизняної та зарубіжної практики залучення державних службовців та офісних працівників до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. На цій основі було визначено ступінь наукової розробленості досліджуваної проблеми, об'єкт та предмет дослідження, сформульовано його мету та завдання, а також визначено наукові методи для проведення дисертаційного дослідження.

Протягом *другого етапу* (листопад 2011 – грудень 2012) здійснювалось дослідження сучасного стану функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців шляхом аналізу результатів організованого автором анкетування державних службовців, посадових осіб державних установ та фахівців Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак». Для опитування державних службовців було використано вибірку, загальний обсяг якої становив 792 особи. Вибірка була квотною та репрезентативною за регіонами, статтю та віком. Крім цього в анкетуванні взяли участь 106 посадових осіб державних закладів, а також 124 фахівці Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак».

На *третьому етапі* (січень 2013 – грудень 2014) проведено дослідження, спрямоване на теоретичне обґрунтування технології соціального прогнозування у сфері фізичної культури і спорту. Для експертного оцінювання під час соціального прогнозування розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак») було сформовано групу експертів у кількості 15 осіб на основі використання методу їх взаємного відбору з 25 претендентів.

Четвертий етап (січень – листопад 2015) спрямовано на проведення обговорення отриманих нами результатів, підготовку практичних рекомендацій, формулювання висновків та оформлення дисертаційної роботи.

У третьому розділі «**Сучасний стан функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»)**» розглянуто актуалізацію відповідної потреби державних службовців, рівень, види та форми їх занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю й організаційні умови залучення до такої активності. Крім цього, охарактеризовано діяльність Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак», спрямовану на залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

За результатами анкетування лише кожен другий державний службовець позитивно оцінює стан свого здоров'я, зокрема 6,7% вказують на відмінний, а 45,5% – на добрий. Невисокий рівень стану їхнього здоров'я зумовлюється значними показниками їх захворюваності: протягом останніх 12 місяців більша половина респондентів хворіли з втратою працездатності. Найбільш характерною була втрата працездатності державних службовців через ті чи інші хвороби до 10 календарних днів (63,8% загальної кількості випадків втрати працездатності) та від 11 до 20 днів (кожен третій такий випадок). 46,3% державних службовців відмітили, що маса їхнього тіла відповідає нормі; на думку майже такої самої частки респондентів вона є зовеликою, а на недостатність вказав кожен тринадцятий учасник анкетування.

Результати дослідження свідчать, що кожен третій державний службовець оцінює рівень своєї фізичної працездатності як посередній, а майже половина респондентів вважає, що у них добра фізична працездатність. Кожен десятий з опитаних вказав на свою відмінну фізичну працездатність, 10,1% – на її низький рівень. Найбільше державних службовців, які на відмінно оцінили свою фізичну працездатність, було серед чоловіків до 35 років (20,6%), 40,8% жінок старших 36 років відповіли, що мають посередній рівень фізичної працездатності. Загалом жінки більше невдоволені станом своєї фізичної працездатності, ніж чоловіки.

Отже, результати самооцінки стану здоров'я, захворюваності, маси тіла та рівня фізичної працездатності державних службовців вказують на необхідність та доцільність залучення їх до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Важливість цього процесу обумовлюється ще й тим, що такий вид рухової активності стимулює державних службовців до ведення здорового способу життя (на це вказує кожна третя посадова особа державних установ та майже 40% фахівців товариства «Спартак»), сприяє підвищенню їх дисциплінованості та відповідальності, а також результативності трудової діяльності.

У ході дослідження визначались три рівні залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності (достатній, помірний та низький) за критеріями, обґрунтованими М. В. Дутчаком (2009). За результатами анкетування державних службовців встановлено, що лише вісім зі ста респондентів мали достатній рівень такої активності. Помірний рівень занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю був характерний для кожного четвертого державного службовця. 31,3% учасників анкетування зазначили, що мали низький рівень залучення до вказаних занять. Виявлено найбільшу частку державних службовців (35,3%), які жодного разу не брали участі у будь-яких заходах з оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Жінки поступаються чоловікам за рівнем залучення до такої рухової активності: на достатньому рівні відставання становить 1,7, на помірному – 1,5 і низькому – 1,1 рази. Не займались оздоровчо-рекреаційною руховою активністю майже кожна друга жінка-державний службовець (44,6%), тоді як серед чоловіків цей показник становить в середньому – 25,6%. З віком як у жінок, так і у чоловіків спостерігається тенденція до зменшення рівня залучення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл державних службовців за рівнем залучення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності протягом останніх 12 місяців, %

Рівень залучення	Державні службовці				Середнє значення (n=792)
	До 35 років		Старші 36 років		
	Жінки (n=246)	Чоловіки (n=133)	Жінки (n=235)	Чоловіки (n=178)	
Достатній	6,1	9,2	5,6	10,8	7,9
Помірний	21,7	36,8	18,9	24,6	25,5
Низький	30,7	26,7	27,9	40	31,3
Не займався	41,5	27,3	47,6	24,6	35,3

За даними проведеного нами дослідження, державні службовці жіночої статі, відповідаючи на запитання про види рухової активності, якими вони займалися протягом останніх 12 місяців, насамперед виділили оздоровчий фітнес (14,0 % усіх респондентів), на другому місці – оздоровчий біг (11,1 %), далі – плавання (9,0 %), оздоровча ходьба (6,9 %), волейбол (4,4 %) та ще понад 15 видів, якими займалися лише окремі особи (в межах 1–2 %). Серед таких видів рухової активності слід відзначити велоспорт, лижний спорт, теніс, настільний теніс, бадмінтон, спортивні та сучасні танці. Практично кожен четвертий чоловік-державний службовець (23,2 %) серед видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності віддавав перевагу футболу та футзалу, 9,4 % – волейболу, 6,5 % – оздоровчому бігу, по 5,2 % – настільному тенісу та оздоровчому фітнесу, а у межах 3–4 % – вказували, що вони займалися оздоровчим плаванням, спортивними єдиноборствами, силовими видами спорту. Крім цього, мали місце (від 0,1 до 1 %) поодинокі випадки занять тенісом, активним туризмом, боулінгом, велоспортом, лижним спортом, більярдом, пейнтболом та іншими видами. Пріоритетність зазначених видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності майже не відрізняється за віком державних службовців як серед жінок, так і серед чоловіків.

З-поміж форм залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності найбільш популярними є самостійні заняття (на це вказали 53,7 % учасників дослідження). Майже кожен п'ятий респондент (18,7 %) займався у неформальних групах (без сталого складу; відсутність тренера, інструктора; різні місця занять), а кожен дев'ятий (11,7 %) – брав участь у загальнодоступних спортивних змаганнях, десятий (9,8 %) – займався у спортивному клубі (фітнес-центрі) з оплатою отриманих послуг, п'ятнадцятий (6,6 %) – під керівництвом тренера чи інструктора без оплати наданих послуг, сімнадцятий (5,9 %) – займався у будинках відпочинку, санаторіях та курортах. Не виявлено суттєвих відмінностей у формах залучення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності між жінками та чоловіками різних вікових груп.

Для визначення «ваги» різних причин, що перешкоджають залученню державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності за місцем їхньої роботи, фахівцями Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» здійснено відповідне ранжирування. Встановлено, що найсуттєвішою із вказаних

причин є відсутність за місцем роботи державних службовців необхідної матеріальної бази для оздоровчо-рекреаційної рухової активності (29 % респондентів віднесли цю причину до першого рангу). 14,5 % опитаних другою за важливістю виділили причину, пов'язану з відсутністю в установі необхідних коштів. Стосовно третього рангу, то найбільше (15,3 %) респондентів вказали на відсутність штатних фахівців-інструкторів для занять з державними службовцями, але цю причину 21 % опитаних віднесли на шосте місце. У зв'язку з цим, третьою за значущістю причиною слід визнати небажання керівників забезпечувати належні умови для оздоровчо-рекреаційної рухової активності. На це вказали 12,1 % респондентів. До четвертого рангу вказаних причин 14,5 % фахівців товариства відносять нерозуміння керівниками переваг від залучення державних службовців до рухової активності. П'ятою вважають причину, що характеризується відсутністю у державних службовців бажання займатись оздоровчо-рекреаційною діяльністю. До шостого рангу, як уже зазначалось, найбільшою кількістю фахівців (21,0 %) віднесено таку причину, як відсутність в установах, де працюють державні службовці, штатних інструкторів для проведення відповідних занять.

Аналізуючи вплив Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» на активізацію організаційної роботи із залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності, було встановлено, що більша половина респондентів (52,4 %) вказує на відсутність такого впливу. Проте, у середньому кожен четвертий державний службовець (серед жінок – 17,4 %, серед чоловіків – 32,5 %) позитивно оцінив роботу вказаного товариства із залучення їх до рухової активності оздоровчо-рекреаційної спрямованості, а 22,6 % вважає, що зазначена робота є недостатньою. Майже однакові частки посадових осіб державних установ позитивно (26,4 %) та негативно (28,3 %) оцінюють вплив товариства на залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Кожен п'ятий із цих респондентів зазначив, що вказаний вплив є ще недостатнім. Значній частці посадових осіб державних установ (24,5 %) було складно визначитись у цьому питанні. Отримані дані свідчать, що найбільш проблематичним є визначення ефективної форми організаційної роботи Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» у державних установах. Пропозиції з цього питання посадових осіб, державних службовців та фахівців товариства суттєво відрізняються.

Більшість фахівців Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» (66,9 %) позитивно оцінюють його спроможність підвищити результативність роботи із залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності за місцем їхньої роботи. Кожен п'ятий такий фахівець невпевнений в цьому, і лише 3,2 % заперечують вказану можливість та 8,9 % опитаних не змогли визначитись у цьому питанні.

Узагальнення результатів дослідження функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців свідчить, що визначення перспектив його подальшого розвитку потребує обґрунтування відповідної прогностичної моделі на довгостроковий період.

У четвертому розділі «Перспективи розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців

(на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»)» визначено теоретико-методологічні аспекти соціального прогнозування у сфері фізичної культури і спорту та здійснено наукове обґрунтування прогнозованої моделі розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців.

У сучасній галузі науки з фізичного виховання і спорту недостатньо представлено питання соціального прогнозування, хоча важливість його очевидна для наукового обґрунтування стратегічних шляхів досягнення оптимального майбутнього вектора розвитку соціальних явищ та процесів у відповідній сфері гуманітарної політики, а також перспектив удосконалення подальшого функціонування відповідних організацій як соціальних систем, зведення до мінімуму небажаних наслідків розвитку тих чи інших процесів у майбутньому. На основі аналізу загальнотеоретичних основ соціальної прогностики та врахування специфіки об'єкта й предмета галузевої науки нами запропоновано для сфери фізичної культури і спорту технологію соціального прогнозування як визначений алгоритм таких операцій: передпрогнозна орієнтація; побудова вихідної (базової) моделі; аналіз зовнішнього середовища; визначення тренду та проблем розвитку; обґрунтування прогнозованої моделі; верифікація прогнозу; підготовка рекомендацій.

Мета прогнозування перспектив розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців – здійснити науково обґрунтований прогноз можливих напрямів розвитку вказаного об'єкта прогнозування на довгострокову перспективу (15–20 років) й на основі отриманого нового знання про майбутнє цього сектору (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак») підготувати рекомендації для подальших управлінських рішень відповідних суб'єктів.

Вихідна (базова) модель аналізованого сектору була сформована за підсумками проведеного нами вивчення особливостей залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Абсолютна більшість експертів (73,3 %) оцінили підготовлену модель як таку, що повністю відповідає наявному стану справ.

Найбільш значущим чинником зовнішнього впливу на функціонування та розвиток громадського сектору в системі державних службовців експерти вважають «сприяння керівництва установи» (сума рангів становить 18), на другому місці – «нормативно-правова база» (сума рангів – 31), далі – «матеріальний добробут державного службовця» (сума рангів – 42), четвертими за значенням визначено «наукові розробки та передову практику» (сума рангів – 63), на п'ятому місці – «соціокультурні традиції» (сума рангів – 76) і заключне місце (сума рангів – 85) в рейтингу посіли «рекомендації міжнародних організацій». Коефіцієнт конкордації Кенделла становив $W=0,89$, що свідчить про високий рівень узгодженості зазначених оцінок експертів. χ^2 -критерій – 66,75, що підтверджує високу статистично значущу узгодженість думок експертів ($p < 0,01$).

Із метою визначення тренду зміни до 2030 р. показника частки державних службовців, залучених до достатнього рівня оздоровчо-рекреаційної рухової активності, використано дельфійський метод соціального прогнозування з

урахуванням вихідної (базової) моделі та впливу зовнішнього середовища. Визначено, що цей тренд полягає у поступовому зростанні вказаного показника й досягненні значення 19–22 %, що у 2,4–2,8 раза вище порівняно із сьогоднішнім.

Реалізація вказаного тренду передбачає вирішення комплексу соціальних проблем, які утворюють систему ієрархічного характеру – «дерево проблем», що формується «знизу-вгору»: базова–основні–деталізовані проблеми (вирішення деталізованих проблем забезпечує вирішення проблем вищого рівня). Базовою проблемою визначено необхідність вирішення протиріччя між наявними та необхідними умовами для забезпечення поступового збільшення й досягнення через 15 років такого рівня, коли 19–22 % державних службовців матимуть достатній рівень оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Основними проблемами є: низький рівень відповідної поінформованості державних службовців; обмежений вибір форм та видів занять державними службовцями оздоровчо-рекреаційною руховою активністю; недосконалість організаційно-управлінської діяльності Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» на центральному та первинному рівнях; недостатність позитивного стимулюючого впливу зовнішнього середовища громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців. Сформульовано також 11 базових проблем.

Для обґрунтування прогнозної моделі розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак») необхідно сформулювати його «дерево цілей», де вершиною виступає мета (основна ціль), що розділяється на проміжні та первинні цілі. На основі проведеного теоретичного дослідження нами сформовано таке «дерево цілей» (рис. 1).

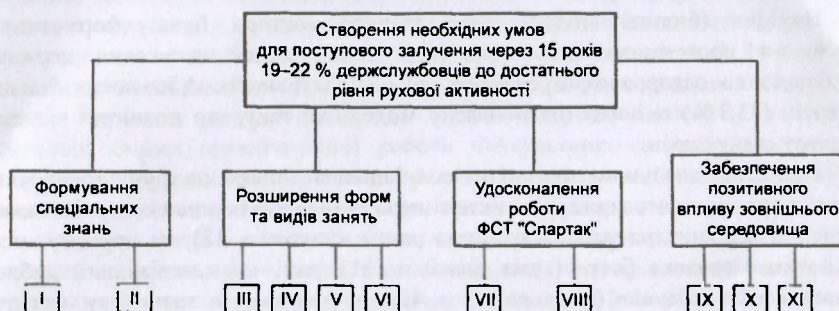

Рис. 1. «Дерево цілей» розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (умовні позначення в тексті)

Первинними цілями розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців визначено (рис. 1):

I – підвищення освіченості державних службовців щодо значення оздоровчо-рекреаційної рухової активності;

II – забезпечення для державних службовців дохідливості відомостей про способи оцінки свого фізичного стану, привабливі засоби та методи підвищення

рівня рухової активності як повсякденної, так і оздоровчо-рекреаційної, а також про ефективне планування свого часу для передбачення в ньому періоду для рухової активності оздоровчо-рекреаційної спрямованості;

III – підготовка та впровадження у практику професійної діяльності та відпочинку державних службовців різноманітних форм та видів занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю;

IV – забезпечення для державних службовців доступності за місцем роботи спеціальних приміщень, обладнання та інвентарю для бажаних занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю;

V – здійснення оцінки усвідомлених потреб та посилення мотивації державних службовців (з урахуванням їхніх віку та статі) до занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю;

VI – формування та удосконалення системи надання державним службовцям консультацій для самостійних занять оздоровчо-рекреаційною руховою активністю;

VII – ініціювання на рівні центрального апарату Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» та спільне прийняття із суб'єктами громадського сектору та його зовнішнього середовища стратегії залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності;

VIII – впровадження ефективної форми роботи первинних структур Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців;

IX – спонукання посадових осіб до заохочення та створення умов для залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності;

X – удосконалення нормативно-правового сприяння для розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців;

XI – впровадження конкурсного відбору виконавців наукових досліджень і здійснення узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду, забезпечення популяризації отриманих нових знань та втілення їх у практику.

Для забезпечення комплексного підходу до вивчення цілей і проблем усіх рівнів як єдиної ієрархічної системи в соціальній прогностиці пропонується об'єднувати два відповідних «дерева». При цьому лінія зіткнення має йти саме на нижньому, первинному, деталізованому рівні кожного «дерева», де досягнення якоїсь окремої, конкретної цілі передбачає вирішення відповідної окремої, конкретної проблеми. Сформований нами «проблемно-цільовий ромб» об'єкта прогнозування відповідає вказаному методологічному положенню, а отже засвідчує взаємну узгодженість охарактеризованих проблем та цілей розвитку.

Для здійснення корегування базової (вихідної) моделі об'єкту прогнозування та формування відповідної прогностичної моделі на наступні 15 років на підставі узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду, результатів наукових досліджень було сформовано перелік завдань для вирішення виявлених проблем та досягнення визначених цілей. Цей перелік було піддано експертній оцінці на основі критерію оптимальності (комплексного врахування доцільності, рентабельності та результативності).

Узагальнення результатів проведених досліджень дало можливість сформулювати описову прогностичну модель розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців до 2030 р. Вона передбачає створення необхідних умов для заохочення та участі державних службовців у заняттях оздоровчо-рекреаційною руховою активністю. Через 15 років достатній рівень такої активності має бути характерним для 19–22 % державних службовців. Враховуючи існуюче співвідношення, можна стверджувати, що досягнення зазначеного показника обумовлюватиме й підвищення кількості державних службовців, які матимуть помірний та низький рівні оздоровчо-рекреаційної рухової активності, а також суттєво зменшиться частка осіб, які не братимуть участі у відповідних заходах.

Фізкультурно-спортивне товариство «Спартак», як ключовий елемент в структурі громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців, має модернізувати свою роботу за такими пріоритетами: удосконалення організаційно-управлінської діяльності; впровадження інноваційних технологій освітньо-мотиваційного впливу; розширення доступних форм та видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності. За кожним з цих пріоритетів визначено зміст 26 основних заходів (8, 5 та 13 відповідно).

Для встановлення дійсності та перевірки істинності прогностичної моделі розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак») до 2030 року нами було здійснено її відносну верифікацію з використанням експертного оцінювання. Найвищу оцінку (9,13 бала) з незначною варіацією (7,01 %) отримав рівень обґрунтованості прогностичної моделі, тобто аргументованість наведених характеристик й баланс між точністю та повнотою опису. Експерти відмітили й високий рівень зв'язку об'єкта прогнозування із зовнішнім середовищем (8,8 бала; 6,36 %). Рівень ймовірності реалізації обґрунтованої прогностичної моделі для встановленого горизонту прогнозування (до 2030 р.) також отримав достатньо високу оцінку (8,33 бала; 8,64 %), що засвідчує значну вірогідність успішної реалізації цієї моделі. Окрім експертної оцінки на високу істинність запропонованої прогностичної моделі розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців вказує успішне впровадження окремих її елементів у практику роботи центральних органів виконавчої влади, Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» на центральному та регіональному рівнях, окремих державних установ. На основі результатів проведеного дослідження нами було підготовлено практичні рекомендації для органів, які приймають управлінські рішення.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» зазначається, що проведена робота забезпечила вирішення конкретного наукового завдання, що торкалося характеристики особливостей функціонування та обґрунтування перспективи розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»), що має істотне значення для галузі науки з фізичного виховання і спорту.

У цьому розділі представлено: 1) наукові положення, що були доповнені та вдосконалені в ході проведеної роботи; 2) результати дослідження, котрі дозволили підтвердити висновки інших наукових робіт; 3) нові наукові знання, отримані нами під час здійснення наукового пошуку.

У ході дослідження доповнено та вдосконалено:

- визначення дефініцій «рухова активність» та «оздоровчо-рекреаційна рухова активність» (В. К. Бальсевич, 2006; Т. Ю. Круцевич, 2008; О. Бар-Ор, Т. Роуланд, 2009; Є. Н. Приступа, 2010; О. В. Андреева, 2014; В. І. Столяров, 2015);
- систематизацію положень про міжнародний досвід функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності (W. Baumann, 2008; A. K. Yancey, A. K. Herrmann, T. Creighton, 2014);
- систему знань про значення та особливості функціонування в Україні громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності (В. Страшевич, 2010; М. Моторний, 2013; С. Н. Бубка, 2014);
- положення про особливості професійної діяльності державних службовців у контексті обґрунтування їх потреби в оздоровчо-рекреаційній руховій активності (Л. А. Пашко, 2007; В. М. Щегорцова, 2007; J. Scorza, 2010; А. П. Рачинський, 2011);
- теоретичні засади технології соціального прогнозування у сфері фізичної культури і спорту (И. В. Бестужев-Лада, 2002; Л. И. Лубышева, 2010).

Отримані результати дозволили підтвердити:

- роль громадських організацій у залученні громадян до оздоровчо-рекреаційної рухової активності з урахуванням особливостей професійної діяльності (В. И. Мудрик, Ю. П. Мичуда, С. А. Заветный, 2008; В. І. Лукашук, 2011);
- оздоровчу та соціально-економічну значущість спеціально організованої рухової активності для дорослих осіб (ВООЗ, 2002–2015; В. М. Платонов, 2006; М. М. Булатова, 2007; Є. Н. Приступа, 2010–2015; J. Nurse, 2014);
- ефективність стратегічного управління розвитком сфери фізичної культури і спорту (М. В. Дутчак, 2009; В. Г. Манолаки, 2013; Г. М. Путятіна, 2015).

До нових наукових знань належать:

- прогнозна модель розвитку до 2030 р. громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»);
- особливості залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності, що характеризуються показниками кількості, тривалості та інтенсивності занять, а також популярними видами та формами занять, віковими та гендерними відмінностями й проблемами цього процесу;
- характеристика довгострокової діяльності Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак», спрямованої на залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукових джерел та узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду свідчать про наявні протиріччя в організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців, зокрема між: потребою державних службовців у

заняттях оздоровчо-рекреаційною руховою активністю та існуючою системою їх залучення до таких занять; практичною необхідністю організації для державних службовців комплексних оздоровчо-рекреаційних заходів і відсутністю необхідних науково обґрунтованих рекомендацій з цього питання; потенційними можливостями громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості та рівнем їх участі у залученні державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

2. Результати самооцінки стану здоров'я, захворюваності, маси тіла та рівня фізичної працездатності державних службовців вказують на необхідність та доцільність залучення їх до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Важливість цього процесу обумовлюється ще й тим, що оздоровчо-рекреаційна рухова активність стимулює державних службовців до ведення здорового способу життя (на це вказують 28,3 % посадових осіб державних установ та 39,5 % фахівців Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак»), сприяє підвищенню їхньої дисциплінованості та відповідальності (37,7 % та 29,8 % відповідно), а також допомагає зростанню результативності трудової діяльності державних службовців (20,8 % та 17,7 % відповідно).

Лише 7,9 % державних службовців мають достатній рівень оздоровчо-рекреаційної рухової активності, а 25,5 % – помірний, 31,3 % – низький, а 35,3 % – не беруть участі у відповідних заходах. При цьому державні службовці жіночої статі, загалом від 3,1 % до 23,0 %, поступаються чоловікам за окремими з означених рівнів. Із віком як у жінок, так і у чоловіків відмічається тенденція до зменшення показників залученості до оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

3. Державні службовці жіночої статі серед найбільш популярних видів рухової активності, якими вони займалися протягом останніх 12 місяців, виділили оздоровчий фітнес (14,0 % усіх респондентів), оздоровчий біг (11,1 %), плавання (9,0 %), оздоровчу ходьбу (6,9 %) та волейбол (4,4 %). Чоловіки віддавали перевагу футболу чи футзалу (23,2 %), волейболу (9,4 %), оздоровчому бігу (6,5 %), настільному тенісу (5,2 %) та оздоровчому фітнесу (5,2 %). На вказані пріоритети вік державних службовців не впливав.

Більша половина державних службовців (53,7 %) протягом останніх 12 місяців самостійно займалась оздоровчо-рекреаційною руховою активністю. Кожен п'ятий – у неформальних групах, а незначна частина (11,7 %) брала участь у загальнодоступних спортивних змаганнях та лише один з десяти – займався у спортивному клубі (фітнес-центрі) з оплатою отриманих послуг.

4. Серед причин, що перешкоджають залученню державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності, фахівці Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» виділили за рівнем значущості причин такі: 1) відсутність за місцем роботи державних службовців необхідної матеріальної бази; 2) брак в установі фінансового ресурсу на вказані цілі; 3) небажання керівників державних установ забезпечувати належні умови для зазначеної діяльності службовців; 4) низька поінформованість керівників державних установ про переваги оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців; 5) недостатня спеціальна вмотивованість державних службовців; 6) відсутність у державних установах штатних інструкторів для здійснення відповідних занять.

5. У середньому лише кожен четвертий державний службовець (серед жінок – 17,4 %, серед чоловіків – 32,5 %) відмічає вплив Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» на активізацію організаційної роботи з їх залучення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Практично рівними були частки посадових осіб (відповідно 26,4 % та 28,3 %), які вважають, що це товариство з одного боку впливає, а з іншого – не діє на вказаний процес.

Найбільш проблематичним є визначення ефективної форми організаційної роботи Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» у державних установах. Позиції з цього питання державних службовців, посадових осіб державних установ та фахівців товариства суттєво відрізняються.

Значна кількість фахівців Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» (66,9 %) позитивно оцінюють його спроможність підвищити ефективність роботи в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців на основі обґрунтованої довгострокової стратегії розвитку громадського сектору та налагодження співпраці з органами державної влади.

6. Тренд зміни до 2030 р. показника частки державних службовців, залучених до достатнього рівня рухової активності оздоровчо-рекреаційної спрямованості, полягає у його поступовому зростанні та досягненні значення – 19–22 %. Сформовано «дерево проблем» об'єкта прогнозування, де базовою проблемою визначено необхідність вирішення протиріччя між наявними та необхідними умовами для реалізації вказаного тренду, що може бути досягнуто шляхом вирішення визначених основних та деталізованих проблем.

7. Прогнозна модель розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців (на матеріалі Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак») базується на вихідній моделі, аналізі зовнішнього середовища, визначеному тренді розвитку, розробленому «дереві цілей» (основна–проміжні–первинні цілі). Конкретна первинна ціль спрямовується на вирішення відповідної деталізованої проблеми, що дозволило сформувати «проблемно-цільовий ромб» об'єкта прогнозування. На основі експертної оцінки визначено оптимальні завдання для вирішення встановлених проблем і досягнення визначених цілей.

Вказана модель передбачає на наступні 15 років модернізацію роботи Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» як ключового елементу в структурі громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців за такими пріоритетами: удосконалення організаційно-управлінської діяльності; впровадження інноваційних технологій освітньо-мотиваційного впливу; розширення доступних форм та видів оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Визначено зміст основних заходів за кожним з цих пріоритетів. Проведена відносна верифікація вказала на високу істинність зазначеної прогнозованої моделі.

Перспективою для подальших досліджень є наукове забезпечення ефективних технологічних рішень реалізації обґрунтованої прогнозованої моделі розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців з урахуванням особливостей різних типів державних установ та регіональних осередків Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Баженов Є. Діяльність громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості зарубіжних країн з розвитку спорту для всіх за місцем роботи громадян / Євген Баженов // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2011. – № 1. – С. 70–76. Фахове видання України.

2. Баженов Є. Актуальні проблеми залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності / Євген Баженов // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 2. – С. 34–40. Фахове видання України. Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International.

3. Баженов Є. Особливості залучення державних службовців до оздоровчо-рекреаційної рухової активності / Євген Баженов // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 4. – С. 139–143. Фахове видання України. Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International.

4. Дутчак М. В. Состояние и проблемы функционирования общественного сектора в системе оздоровительно-рекреационной двигательной активности государственных служащих / М. В. Дутчак, Е. В. Баженов // Теория и методика физической культуры. – 2013. – № 1 (32). – С. 31–38. *Особистий внесок автора полягає у виявленні проблеми, проведенні досліджень і формулюванні висновків.* Публікація у періодичному фаховому виданні Республіки Казахстан.

5. Дутчак М. Теоретичний аналіз дефініції «оздоровчо-рекреаційна рухова активність» [Електронний ресурс] / Мирослав Дутчак, Євген Баженов. // Спортивна наука України. – 2015. – № 5 (69). – С. 56–63. – Режим доступу : <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/356/345>. Фахове видання України. Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International. *Особистий внесок автора полягає у виявленні проблеми, проведенні досліджень і формулюванні висновків.*

6. Баженов Є. В. Перспективи розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців / Є. В. Баженов // Спортивна медицина. – 2015. – № 1–2. – С. 74–81. Фахове видання України. Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Баженов Е. В. Общественный сектор системы спорта для всех как объект научного анализа / Е. В. Баженов // Congres Științific Internațional «Sportul Olimpic și Sportul Penru Toți» : Culegerea materialelor științifice. Ediția a XV-a. – Vol. I. – Chișinău : USEFS, Republica Moldova, 2011. – С. 28–31.

2. Дутчак М. В. Обоснование технологии социального прогнозирования в области физической культуры и спорта / М. В. Дутчак, Е. В. Баженов // XVIII Междунар. научн. конгр. «Олимпийский спорт и спорт для всех», 1–4 октяб. 2014 г. : материалы конгр. – Алма-Аты : Казахская академия спорта и туризма, 2014. – С. 260–263. *Особистий внесок автора полягає у виявленні проблеми, проведенні досліджень і формулюванні висновків.*

АНОТАЦІЇ

Баженков Є. В. Функціонування та розвиток громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2015.

Дисертація присвячена актуальній проблемі – науковому обґрунтуванню прогностичної моделі розвитку громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності державних службовців.

Вивчено та узагальнено наукові знання і практичний досвід функціонування громадського сектору в системі оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Визначено особливості залучення державних службовців до такої рухової активності, а також охарактеризовано відповідну діяльність Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак». Обґрунтовано прогностичну модель розвитку вказаного сектору до 2030 р., що базується на аналізі зовнішнього середовища, визначеному тренді, сформованих «дереві цілей» і «проблемно-цільовому ромбі» та передбачає модернізацію роботи Фізкультурно-спортивного товариства «Спартак».

Ключові слова: оздоровчо-рекреаційна рухова активність, громадський сектор, державний службовець, соціальне прогнозування.

Баженков Е. В. Функционирование и развитие общественного сектора в системе оздоровительно-рекреационной двигательной активности государственных служащих. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, 2015.

Диссертация посвящена актуальной проблеме – научному обоснованию прогностической модели развития общественного сектора в системе оздоровительно-рекреационной двигательной активности государственных служащих.

Изучены и обобщены научные знания и практический опыт функционирования общественного сектора в системе оздоровительно-рекреационной двигательной активности. Результаты самооценки состояния здоровья, заболеваемости, массы тела и уровня физической работоспособности государственных служащих указывают на необходимость и целесообразность вовлечения их в оздоровительно-рекреационную двигательную активность. Важность этого процесса обуславливается еще и тем, что такая активность стимулирует государственных служащих к ведению здорового образа жизни (на это указывают 28,3 % должностных лиц государственных учреждений и 39,5 % специалистов Физкультурно-спортивного общества «Спартак»). Она способствует повышению их дисциплинированности и ответственности (37,7 % и 29,8 %

соответственно), а также помогает росту результативности трудовой деятельности (20,8 % и 17,7 % соответственно).

Отмечено, что только 7,9 % государственных служащих имеют достаточный уровень оздоровительно-рекреационной двигательной активности, а 25,5 % – умеренный, 31,3 % – низкий, а 35,3 % – не принимают участия в соответствующих мероприятиях. Государственные служащие женского пола (в среднем от 3,1 % до 23,0 %) уступают мужчинам по этим показателям. С возрастом, как у женщин, так и у мужчин, отмечается тенденция к уменьшению уровня вовлеченности в оздоровительно-рекреационную двигательную активность.

Среди причин указанного явления специалисты Физкультурно-спортивного общества «Спартак» выделили следующие (по степени важности): 1) отсутствие по месту работы государственных служащих необходимой материальной базы; 2) отсутствие финансового ресурса в учреждении на указанные цели; 3) нежелание руководителей государственных учреждений обеспечивать надлежащие условия для указанной деятельности служащих; 4) низкая осведомленность руководителей государственных учреждений о преимуществах оздоровительно-рекреационной двигательной активности служащих; 5) недостаточная специальная мотивация государственных служащих; 6) отсутствие в государственных учреждениях соответствующих штатных инструкторов.

Только каждый четвертый государственный служащий (среди женщин – 17,4 %, среди мужчин – 32,5 %) отмечает влияние Физкультурно-спортивного общества «Спартак» на активизацию организационной работы по их вовлечению в оздоровительно-рекреационную двигательную активность. Практически равными были части должностных лиц (соответственно 26,4 % и 28,3 %), которые считают, что это общество, с одной стороны, влияет, а с другой – не воздействует на указанный процесс. Значительное количество специалистов Физкультурно-спортивного общества «Спартак» (66,9 %) положительно оценивают его способность повысить эффективность работы в системе оздоровительно-рекреационной двигательной активности государственных служащих на основе обоснованной долгосрочной стратегии развития общественного сектора.

Тренд изменения к 2030 г. показателя части государственных служащих, имеющих достаточный уровень оздоровительно-рекреационной двигательной активности, заключается в его постепенном росте и достижении значения 19–22 %. Сформировано «дерево проблем» объекта прогнозирования, в котором базовой проблемой определена необходимость разрешения противоречия между имеющимися и необходимыми условиями для реализации указанного тренда, что может быть достигнуто путем решения установленных основных и детализированных проблем.

Прогнозная модель развития общественного сектора в системе оздоровительно-рекреационной двигательной активности государственных служащих базируется на анализе внешней среды, определенном тренде развития, разработанном «дереве целей» (основная–промежуточные–первичные цели). Конкретная первичная цель направлена на решение соответствующей детальной проблемы, что позволило сформировать «проблемно-целевой ромб» объекта

прогнозирования. Указанная модель предусматривает на следующие 15 лет модернизацию работы Физкультурно-спортивного общества «Спартак» как ключевого элемента в структуре общественного сектора в системе оздоровительно-рекреационной двигательной активности государственных служащих по таким приоритетам: совершенствование организационно-управленческой деятельности; внедрение инновационных технологий образовательно-мотивационного воздействия; расширение доступных форм и видов оздоровительно-рекреационной двигательной активности. Определено содержание основных мероприятий по каждому из этих приоритетов. Проведенная относительная верификация указала на высокую истинность данной модели.

Ключевые слова: оздоровительно-рекреационная двигательная активность, общественный сектор, государственный служащий, социальное прогнозирование.

Bazhenkov Ye. V. Functioning and development of public sector in the system of health-enhancing and recreational physical activity of civil servants. – With the rights of a manuscript.

Dissertation for competition of the academic degree of Candidate of science in physical education and sport, in speciality 24.00.02 – physical culture, physical education of different population groups. – National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, 2015.

The dissertation highlights the actual problem – the scientific substantiation of the prognosis model for developing public sector in the system of health-enhancing and recreational physical activity of civil servants.

The scientific knowledge and the practical experience of the functioning of public sector in the system of health-enhancing and recreational physical activity of civil servants are studied and generalized. The peculiarities of involving civil servants into the physical activity are determined and the relevant activity of the «Spartak» sports society is characterized. The author substantiated the prognosis model for developing this sector until 2030, which is based on analyzing the environment, the defined trend, the formed 'objective tree', and 'problem-aimed rhomb', as well as foresees modernizing the activity of the «Spartak» sports society.

Key words: health-enhancing and recreational physical activity, public sector, civil servant, social prognosis.